

วิกฤตภัยแล้งปีนี้...อยู่อย่างตระหนกใช้ว่าต้นตระกูล

Highlight

- ไทยต้องเผชิญกับปัญหาภัยแล้งซ้ำแล้วซ้ำอีกเกือบทุกปี ไม่เว้นแม้แต่ในปัจจุบัน โดยผลกระทบที่เกิดขึ้นส่วนใหญ่จะตกไปอยู่ที่ภาคการเกษตรมากที่สุด สะท้อนได้จากปริมาณผลผลิตสินค้าเกษตรไทยหลายตัวมีแนวโน้มที่จะปรับตัวลดลง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้าว มันสำปะหลัง อ้อย และน้ำตาล อย่างไรก็ตาม อย่างไรก็ดี จากปัจจัยดังกล่าวมีโอกาสที่ราคาสินค้าเกษตรบางตัวจะถูกหนุนให้ขยับตัวสูงขึ้นจากปีที่ผ่านมา
- อีไอซีมองว่า ภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมถึงปริมาณน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค ไม่น่าจะได้รับผลกระทบจากภัยแล้งมากนักจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคมนี้ แต่ความแปรปรวนของสภาพภูมิอากาศยังเป็นปัจจัยเสี่ยงที่ต้องจับตามองอย่างใกล้ชิด

ไทยต้องเผชิญกับปัญหาภัยแล้งซ้ำแล้วซ้ำอีกเกือบทุกปี ไม่เว้นแม้แต่ในปัจจุบัน เป็นที่รู้โดยทั่วไปว่า สาเหตุของภัยแล้งส่วนใหญ่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ (climate change) ส่งผลให้ปริมาณฝนตกน้อยกว่าค่าเฉลี่ยหรือไม่ตกตรงตามฤดูกาล ซึ่งจะกระทบต่อปริมาณฝนสะสมในแต่ละปีของไทย เป็นที่น่าสังเกตว่า ระหว่างปี 2011-2014 ปริมาณฝนสะสมทั้งปีของไทยอยู่สูงกว่าค่าเฉลี่ย 30 ปี มาโดยตลอด (รูปที่ 1) แต่เหตุใดไทยก็ยังเผชิญกับปัญหาภัยแล้งเกือบทุกปีอยู่ดี ทั้งนี้ จากข้อมูลของกรมพัฒนาที่ดิน อีไอซีพบว่าพื้นที่แล้งซ้ำซากของไทยยังมีมากถึงราว 40% ของพื้นที่ภาคการเกษตรทั้งหมด ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่านอกเหนือจากปัจจัยเรื่องปริมาณฝนตกน้อยแล้ว ยังมีปัจจัยน่าจับตามองอื่นๆ ที่เป็นเหตุให้เกิดปัญหาภัยแล้งทั้งในระยะนี้และในระยะต่อไปด้วย เช่น พฤติกรรมการใช้น้ำของประชาชน การพัฒนาพื้นที่ทางด้านการเกษตรกรรมและอุตสาหกรรม รวมไปถึงการเพิ่มของจำนวนประชากรในประเทศ เป็นต้น ทั้งนี้ ในปี 2014-2015 ปริมาณฝนสะสมทั้งปีของไทยปรับตัวลดลงต่ำกว่าค่าเฉลี่ย 30 ปี (1981-2010) ติดต่อกันถึง 2 ปี เป็นเหตุให้ปริมาณน้ำต้นทุนในเขื่อนต่างๆ ของไทยในปี 2016 ปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งก่อให้เกิดปัญหาภัยแล้งในปัจจุบัน

ปัญหาภัยแล้งที่เกิดขึ้นในแต่ละปี ส่วนใหญ่จะส่งผลกระทบต่อภาคการเกษตรเป็นอันดับแรกเสมอ จากพลวัตที่มีการปรับตัวลดลง ทั้งนี้ สินค้าเกษตรที่จะได้รับผลกระทบหนักที่สุดก็คือ ข้าวนาปรัง (ปัจจุบันตรงกับฤดูกาลเพาะปลูก) ที่มีการเพาะปลูกทั่วประเทศไปแล้วกว่า 3.4 ล้านไร่ โดยเฉพาะพื้นที่เพาะปลูกในแถบลุ่มน้ำเจ้าพระยาที่มีความเสี่ยงที่จะเสียหายกว่า 2 ล้านไร่ เนื่องจากปริมาณน้ำใช้การได้ใน 4 เขื่อนหลัก ได้แก่ เขื่อนภูมิพล เขื่อนสิริกิติ์ เขื่อนแควน้อยบำรุงแดน และเขื่อนป่าสักชลสิทธิ์ เหลือพอใช้แค่ในส่วนของการอุปโภคบริโภคและรักษาระบบนิเวศน์ (ผลักดันน้ำเค็ม) เท่านั้น อนึ่ง สินค้าเกษตรที่จะได้รับผลกระทบรองลงมาคือ มันสำปะหลัง อ้อยและน้ำตาล เนื่องจากปริมาณฝนในปีที่ผ่านมาไม่เพียงพอ ส่งผลให้ผลผลิตต่อไร่ (yield) มีการปรับตัวลดลง ซึ่งมีผลกระทบต่อปริมาณผลผลิตที่จะเก็บเกี่ยวในช่วงไตรมาสแรกของปีนี้ จากข้อมูลของสถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย (TDRI) คาดการณ์ว่าด้วยผลผลิตสินค้าเกษตรที่ได้รับผลกระทบจากภัยแล้งจะส่งผล

ให้กำลังซื้อของเกษตรกรในช่วงครึ่งปีแรกมีการปรับตัวลดลง คิดเป็นมูลค่าที่จะหายไปราว 2 หมื่นกว่าล้านบาท ซึ่งจะกระทบให้กำลังซื้อรวมของทั้งประเทศมีความเสี่ยงที่จะปรับตัวลดลงเช่นกัน คิดเป็นมูลค่าราว 6 หมื่นกว่าล้านบาท

แนวโน้มปริมาณพลผลิตของสินค้าเกษตรทั่วโลกที่ลดลงในปีนี้จะช่วยผลักดันให้ราคาสินค้าเกษตรบางตัวเริ่มมีการขยับตัวสูงขึ้นจากปีที่ผ่านมา เนื่องจากปรากฏการณ์เอลนีโญ (El Nino) ที่เกิดขึ้นทั่วโลกในปี 2015-2016 นั้น ถือว่ามีความรุนแรงที่สุดในรอบ 65 ปี ส่งผลให้ประเทศผู้ผลิตสินค้าเกษตรหลักรายอื่น ได้รับอิทธิพลจากปรากฏการณ์ดังกล่าวด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ กระทรวงเกษตรของสหรัฐฯ คาดการณ์ว่าความรุนแรงของ El Nino ได้ส่งผลกระทบให้อุปสงค์และอุปทานของสินค้าเกษตรโลกหลายตัวปรับเข้าสู่ภาวะขาดดุล (deficit) อาทิ ข้าว น้ำตาล และข้าวโพด เป็นต้น โดยปัจจัยดังกล่าวมีโอกาสราคาสินค้าเกษตรในตลาดโลกจะถูกหนุนให้เริ่มขยับตัวสูงขึ้นในปีนี้อีกด้วย อย่างไรก็ดี ยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่กีดดันการขยับตัวขึ้นของราคาสินค้าเกษตรที่ต้องจับตามองอย่างใกล้ชิด เช่น การระบายข้าวในสต็อกของรัฐบาล (ข้าว) การปรับตัวลดลงของราคาน้ำมันดิบในตลาดโลก (ยางพารา) นโยบายการกำหนดราคารับซื้อข้าวโพดของรัฐบาลจีน (มันสำปะหลัง) รวมไปถึงการอ่อนค่าของสกุลเงินต่างประเทศต่างๆ เป็นต้น

ภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมไปถึงน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภค ไม่น่าจะได้รับผลกระทบจากภัยแล้งในปีนี้นักนัก จากข้อมูลปริมาณน้ำต้นทุนใน 4 เขื่อนหลัก ณ วันที่ 13 มีนาคม 2016 ที่มีอยู่ราว 2,731 ล้านลูกบาศก์เมตร ประกอบกับกรมชลประทานมีแผนการระบายน้ำจาก 4 เขื่อนรวมกันเฉลี่ยวันละ 18-19 ล้านลูกบาศก์เมตร จะเห็นได้ว่าปริมาณน้ำยังเพียงพอสามารถใช้ได้จนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคมของปีนี้ อีกทั้ง ข้อมูลองค์กร National Oceanic and Atmospheric Administration (NOAA) ของสหรัฐฯ คาดการณ์ว่ามีโอกาสประมาณ 50% ที่ความรุนแรงของ El Nino จะค่อยๆ ลดระดับความรุนแรงลง และปรับเข้าสู่สภาวะปกติ (neutral) ในช่วงกลางปีนี้ ซึ่งจะส่งผลให้ปริมาณฝนในไทยเริ่มตกตามปกติ และสถานการณ์ภัยแล้งจะค่อยๆ ปรับตัวดีขึ้นตามลำดับ อย่างไรก็ดี ในระยะนี้แม้ว่าภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมไปถึงน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคจะยังมีเพียงพอจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม แต่ทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชน รวมถึงประชาชนทั่วไป ควรที่จะร่วมมือร่วมแรงไปด้วยกัน เพื่อให้ทิศทางในการแก้ปัญหาภัยแล้งของประเทศในปีนี้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน

ปัจจัยเสี่ยงที่ยังต้องจับตามองคือหากเลยเดือนกรกฎาคมไปแล้ว พายุยังไม่ตกหรือตกไม่เพียงพอสำหรับเติมปริมาณน้ำในเขื่อนให้มากขึ้นตามที่คาดการณ์ไว้ จะส่งผลให้ไทยต้องเผชิญกับวิกฤตภัยแล้งขั้นขีดสุด เนื่องจากหากเกิดกรณีดังกล่าว มีความเสี่ยงที่ผลกระทบนั้นจะขยายตัวในวงกว้างมากขึ้นไปสู่ภาคอุตสาหกรรมและการท่องเที่ยว รวมไปถึงปริมาณน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคได้ในระยะต่อไป ทั้งนี้ จากผลสำรวจของสวนดุสิตโพลที่ทำการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศเกี่ยวกับปัญหาภัยแล้ง พบว่าในปัจจุบันประชาชนมากกว่า 50% ค่อนข้างวิตกกังวลกับปัญหาที่เกิดขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าปัญหาการแย่งชิงน้ำมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นได้ในอนาคต นอกเหนือจากมาตรการช่วยเหลือและบรรเทาภัยแล้งต่างๆ ของรัฐบาลที่มีอยู่ในตอนนี้ อีโคโนมิสต์มองว่าการเตรียมแผนรับมือกับปัญหาที่มีความเสี่ยงจะเกิดขึ้นในช่วงครึ่งปีหลังนั้นเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมุ่งเน้นเป็นพิเศษในระยะนี้ เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดผลกระทบที่มีแนวโน้มจะรุนแรงมากขึ้นในระยะต่อไป

อีโคโนมิสต์ในทุกวิกฤตย่อมมีโอกาสซ่อนอยู่เสมอ วิกฤตภัยแล้งกับโอกาสของธุรกิจเกี่ยวกับน้ำก็เช่นกัน ธุรกิจบริการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการน้ำ (water management) ธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์และระบบต่างๆ ในเทคโนโลยีการจัดการน้ำ (water technology) รวมไปถึงธุรกิจอื่นๆ ที่เกี่ยวกับน้ำ (water related business) จะเป็นที่ต้องการอย่างยิ่งในอนาคต นอกจากนี้ เกษตรกรที่มีความรู้ในการปรับเปลี่ยนโครงสร้างพื้นที่เพาะปลูกให้เหมาะสมกับสถานการณ์น้ำในช่วงเวลาต่างๆ ยังสามารถที่จะสร้างธุรกิจใหม่ด้วยการแบ่งปันความรู้ (know-how) ให้กับเกษตรกรคนอื่นๆ ได้ด้วยเช่นกัน

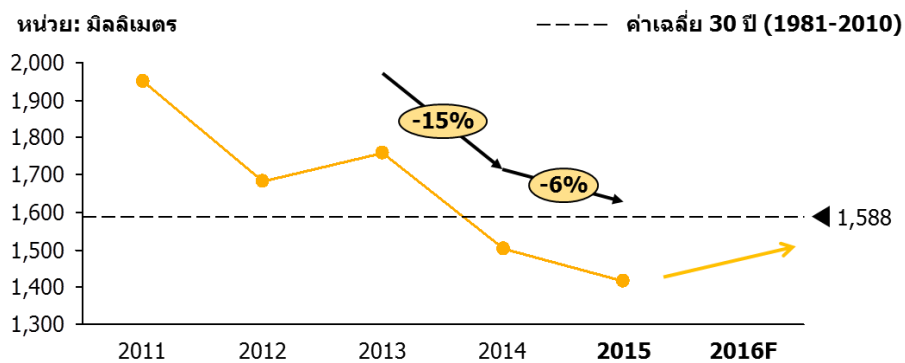

Implication

- **อีอีซีและประชาชนทั่วไปไม่ควรที่จะตื่นตระหนกกับสถานการณ์ภัยแล้งที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน แต่ควรที่จะตระหนักกับปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต** เนื่องจากปริมาณน้ำสำหรับอุปโภคบริโภคยังมีเพียงพอจนถึงสิ้นเดือนกรกฎาคม จึงไม่น่าเป็นกังวลมากนักสำหรับปัญหาการขาดแคลนน้ำในระยะนี้ อย่างไรก็ตาม การให้ความร่วมมือกับนโยบายหรือแนวทางการแก้ปัญหาต่างๆ ของภาครัฐ ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ควรมุ่งเน้นและปฏิบัติตามเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดปัญหาการแย่งชิงน้ำซึ่งกันและกันในระยะต่อไป รวมไปถึงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้น้ำให้น้อยลงก็เป็นอีกหนึ่งสิ่งที่สำคัญ แม้ว่าตอนนี้พฤติกรรมการใช้น้ำในแบบเดิมๆ จะไม่ได้ส่งผลกระทบอะไรมากนัก แต่ในอนาคตอาจส่งผลกระทบที่รุนแรงได้ จากอุปสงค์น้ำ (water demand) ที่มีแนวโน้มจะเพิ่มขึ้นในทุกๆ ปี ขณะที่อุปทานน้ำ (water supply) มีอยู่อย่างจำกัด ประกอบกับเป็นปัจจัยที่ควบคุมค่อนข้างยาก เนื่องจากต้องขึ้นกับสภาพภูมิอากาศที่มีความแปรปรวนอยู่ตลอดเวลา
- **นอกจากนี้ การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการบริหารจัดการน้ำ โดยมุ่งเน้นไปที่ฝั่งของอุปสงค์มากกว่าอุปทาน (water demand management strategy) ก็จะเป็นอีกทางที่ช่วยให้สามารถแก้ปัญหาภัยแล้งได้อย่างยั่งยืน** ในภาวะที่อุปทานน้ำมีอยู่อย่างจำกัด ประกอบกับยังเป็นปัจจัยที่ควบคุมค่อนข้างยาก ดังนั้น การปรับเปลี่ยนกลยุทธ์โดยมุ่งเน้นไปที่การบริหารจัดการอุปสงค์น้ำซึ่งเป็นปัจจัยที่สามารถปรับปรุงและควบคุมได้ จะช่วยให้การบริหารจัดการน้ำของไทยมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นในระยะต่อไป เช่น การลดปริมาณน้ำที่สูญหายไปจากระบบการลดมลพิษทางน้ำและนำกลับมาใช้ใหม่ รวมไปถึงการพัฒนาทางด้านเทคโนโลยีทางการเกษตรและอุตสาหกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้น้ำในทุกภาคส่วน เป็นต้น
- **ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ควรติดตามสถานการณ์น้ำอย่างใกล้ชิดในระยะนี้ และควรมองหาช่องทางในการป้องกันปัญหาการขาดแคลนน้ำที่อาจเกิดขึ้นได้กับองค์กรในระยะต่อไป** ปัญหาการขาดแคลนน้ำถือว่าเป็นหนึ่งในความเสี่ยงที่มีแนวโน้มจะเกิดบ่อยขึ้นและทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในอนาคต ดังนั้น ควรมีการวางแผนล่วงหน้าเพื่อป้องกันปัญหาและลดความเสี่ยงของผลกำไรที่เกิดขึ้นในอนาคต อาทิ มีการวางแผนที่จะนำเทคโนโลยีการจัดการน้ำเข้าช่วยในการปรับปรุงกระบวนการผลิต มีการพัฒนาความรู้เรื่องน้ำให้กับบุคลากรทุกระดับ เพื่อปลูกจิตสำนึกในการใช้น้ำให้เกิดประสิทธิผลสูงสุดในระยะยาว เป็นต้น

รูปที่ 1: ปริมาณฝนสะสมทั้งปีของไทยจากปี 2010-2015

ที่มา: การวิเคราะห์โดย EIC จากข้อมูลของศูนย์ประมวลวิเคราะห์สถานการณ์น้ำ กรมชลประทาน

โดย : ธีระยุทธ ไทยธูระไพศาล (teerayut.thaiturapaisan@scb.co.th)
Economic Intelligence Center (EIC)
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
EIC Online: www.scbeic.com